

**Okruhy závěrečné zkoušky z předmětu Pedagogika a psychologie
pro CŽV oboru Učitelství pro mateřské školy**

Závěrečná zkouška sestává z ústní zkoušky z pedagogiky a psychologie a obhajoby závěrečné práce. Pro zpracování závěrečné práce je vytvořen tzv. Standard závěrečných prací¹. Komisi závěrečné zkoušky tvoří předseda komise a dva členové (pedagog a psycholog). U obhajoby závěrečné práce je přítomen vedoucí práce, případně oponent.

Okruhy:

1. Okruh: CHARAKTERISTIKA DÍTĚTE PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU

Pedagogicko-psychologická charakteristika dítěte předškolního věku (s důrazem na 2.–6. rok života dítěte). Pohled na dítě v historickém kontextu: J. A. Komenský, J. J. Rousseau. Pohled na dítě v psychologické vývojové perspektivě: Fyzický vývoj, motorický vývoj, vývoj řeči, vývoj grafomotoriky. Kognitivní vývoj a jeho poruchy (vnímání, paměť, intelektové funkce, exekutivní funkce). Teorie mysli. Emoční vývoj. Psychické potřeby dětí v předškolním období; attachment (Bowlby, Ainsworthová), psychosociální vývoj (Erikson), vývoj sociálních vztahů, charakter vztahů s vrstevníky, dospělými a dětmi v různověkém kolektivu. Vývoj volných procesů. Vývoj sebepojetí dítěte. Tělesná, psychická a sociální zralost předškolního dítěte. Lateralita. Odklad školní docházky. Zralost a způsobilost ke školní docházce.

2. Okruh: PEDAGOGICKO-PSYCHOLOGICKÁ DIAGNOSTIKA V MATEŘSKÉ ŠKOLE

Metody diagnostiky (zásady vedení rozhovoru, pozorování, analýza produktů atd.). Oblasti diagnostiky a proces pedagogického diagnostikování v podmínkách mateřské školy. Vedení dokumentace a její zásady (vč. legislativy). Psychologická anamnéza (osobní, rodinná, školní). Psychologické testy. Chyby v diagnostikování. Etika práce s výsledky diagnostiky. Diagnostické portfolio dítěte. Spolupráce s PPP a SPC.

3. Okruh: ZPŮSOB UČENÍ DĚTÍ PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU Specifika učení u dětí předškolního věku. Učení a paměť, učení a kognitivní rozvoj. Učení a emoce. Zákony a druhy učení. Kognitivní a učební styl. Pedagogický přístup Marie Montessori. Naivní teorie dítěte, pedagogické důsledky různých teorií učení, konstruktivistické přístupy (L.

¹ Dostupné na <https://katedry.ped.muni.cz/primarni-pedagogika/wp-content/uploads/sites/18/2019/02/standard-bp-ums-2018-finale.pdf>

S. Vygotskij, J. Piaget). Hra jako základní činnost dítěte předškolního věku, její význam, druhy her a jejich klasifikace, teorie a funkce hry (J. Huizinga, R. Caillios, J. Piaget), principy rozvíjení hravých činností, požadavky na hračku. Kreativita, fáze tvořivého procesu, rozvoj tvořivosti v MŠ.

4. Okruh: PROJEKTOVÁNÍ

Ideová východiska a současné přístupy k projektové výuce: (J. Dewey, V. Příhoda, Kolbův cyklus, učení a „Aha-moment“, řízené objevování). Východiska plánování, vztah cílů a obsahu (Bloomova taxonomie kognitivních cílů a její revize, taxonomie cílů v afektivní oblasti (Krathwohl), taxonomie cílů v oblasti psychomotorické (Dave)). Gardnerova teorie mnohočetné inteligence. Cíl výchovy, prostředky výchovy. Propojení třídního a školního vzdělávacího programu. Projektová výuka, integrovaná tematická výuka.

5. Okruh: DIFERENCIACE VZDĚLÁVÁNÍ

Psychické stavy a vlastnosti dětí. Osobnostní charakteristiky (např. introvertní či úzkostné děti v MŠ). Specifika vyplývající z vývojové dynamiky (vč. vývoje motoriky a sociálního vývoje). Emoční procesy a stavy, emoční inteligence, empatie. Potřeby, zájmy, hodnoty, motivy. Druhy motivace. Vzdělávací strategie, metody a formy vzdělávání, vzdělávací nabídka, podmínky vzdělávání.

6. Okruh: INTERAKCE V MATEŘSKÉ ŠKOLE

Vnímání druhého člověka, percepční a jiné kognitivní stereotypy, verbální a nonverbální komunikace, zásady efektivní komunikace, kultivace percepčních a komunikačních dovedností učitele MŠ. Vybrané pedagogické přístupy MŠ v současnosti (waldorfská pedagogika, vzdělávací program Začít spolu, Mateřská škola podporující zdraví, Lesní mateřské školy). Struktura sociální skupiny, klasifikace skupin, skupinové normy, struktura pozic a vztahů, skupinové role. Sociální interakce. Sociální učení: sociální posilování, imitace (observační učení), identifikace. Interakční styl učitele. Partnerský, versus mocenský přístup ve výchově, respektování dítěte.

7. Okruh: SPOLEČNÉ VZDĚLÁVÁNÍ

Děti se speciálními vzdělávacími potřebami. Děti nadané, děti s deficitem v dílčích funkcích, syndrom ADD/ADHD, poruchy autistického spektra (PAS). Vzdělávání dvouletých dětí. Projevy, příčiny, přístup pedagoga. Inkluze, integrace. Tvorba plánu pedagogické podpory (1. stupeň) a individuálního vzdělávacího plánu (2.–5. stupeň). Spolupráce se školskými poradenskými zařízeními a s rodinou dítěte.

8. Okruh: VZTAHY MŠ A RODINY

Současná rodina, funkce rodiny, charakteristické znaky funkční rodiny, výchovné styly v rodině, attachment, pedagogická diagnostika rodiny. Stav rodinného systému (úplná, neúplná, doplněná, dysfunkční rodina, střídavá péče atd.). Socializace – fáze, produkty, socializace v MŠ. Sociální prostředí, adaptace a maladaptace. Historické milníky vývoje předškolní pedagogiky v českém prostředí (J. V. Svoboda, M. Riegrová, V. Příhoda, O. Chlup, A. Süssová, I. Jarníková). Vliv rodiny, vliv vrstevníků. Spoluúčast rodičů na předškolním vzdělávání v pojetí RVP PV, formy spolupráce mezi MŠ a rodinou.

9. Okruh: OSOBNOST UČITELE MATEŘSKÉ ŠKOLY

Osobnost učitele, současné teorie osobnosti. Profesionalita učitele. Profesní kompetence učitele, sebe/reflexe, reflektivní techniky. Práce s vlastní emotivitou. Zvládání učitelského stresu, sociální opora, syndrom vyhoření (*burn-out*). Profesní vývoj učitele, supervize, mentoring. Profesní

10. Okruh: HODNOTICÍ PROCESY V MATEŘSKÉ ŠKOLE

Charakteristiky kvalitní školy. Oblasti autoevaluace, její cíle, kritéria, metody, nástroje a techniky, plán autoevaluace. Sociální vztahy na pracovišti, sociální klima. Profesní indukce (začínající učitelé), mentoring a supervize. Plánování změn a rozvoje MŠ na základě (auto)evaluace. Hodnocení výsledků vzdělávání.

Studijní literatura:

Jedlička, R. (2017). *Psychický vývoj dítěte a výchova*. Praha: Grada.

Krejčová, V., Kargerová, J., & Syslová, Z. (2015). *Individualizace předškolního vzdělávání*. Praha: Portál.

Mareš, J. (2013). *Pedagogická psychologie*. Praha: Portál.

MŠMT. (2021). *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*.

Syslová, Z. (2012). *Autoevaluace v mateřské škole. Cesta ke kvalitě*. Praha: Portál. Syslová, Z. (2017). *Učitel v předškolním vzdělávání a jeho příprava na profesi*. Brno: Masarykova univerzita.

Syslová, Z., et al. (2019). *Didaktika mateřské školy*. Praha: Wolters Kluwer.

Syslová, Z., & Chaloupková, L. (2015). *Rámeček profesních kvalit učitele mateřské školy*. Brno: PdF MU.

Syslová, Z., Kratochvílová, J., & Fikarová, T. (2018). *Pedagogická diagnostika v mateřské škole*. Praha: Portál.

Syslová, Z., & Štěpánková, L. (2017). *Projektování v mateřské škole*. Brno: Masarykova univerzita.